

Майбутнє покоління України закладається сьогодні, формується зусиллями батьків і педагогів, усім оточенням. Нормальна дитина повинна вміти організуватися за будь-яких ситуацій: аналізувати їх, адекватно реагувати на користь собі, не завдаючи шкоди іншим, управляти собою.

Визначальними факторами збереження та зміцнення здоров'я, попередження захворювань є умови та спосіб життя.

Конституція України визнає життя і здоров'я людини одними з найвищих соціальних цінностей. Цілеспрямовано і послідовно формується державна політика щодо здорового способу життя.

У державі прийняті Закони України «Про охорону дитинства», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про захист населення від інфекційних хвороб», Укази Президента України «Про невідкладні заходи щодо запобігання поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу», «Про затвердження Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації», Міжгалузева комплексна програма «Здоров'я нації» на 2002 – 2011 роки та інші нормативні документи державних органів влади України.

Сучасний етап розвитку української держави викликав до життя низку проблем, пов'язаних не тільки з матеріальним становищем, але й духовним життям суспільства. Зростання підліткової злочинності, алкоголізму, наркоманії, проституції, вияви байдужості й агресії – це не повний перелік чинників, які свідчать про загострення проблеми морально-правового виховання молодого покоління.

Сучасна школа стоїть сьогодні на порозі превентивного виховання, що в перекладі з латинської означає попереджувальний, запобіжний. Дітей легше застерегти від правопорушень, аніж потім поставити їх на правильний шлях.

Актуальність проблеми превентивного виховання учнів початкових класів з одного боку зумовлена суспільною потребою ранньої профілактики відхилень у поведінці дітей, а з іншого – реальними можливостями її успішного здійснення у молодшому шкільному віці – періоді ефективного засвоєння моральних норм і вироблення суспільно схвальних моделей поведінки, формування суб'єктності учня.

Ось чому головне завдання для мене, закласти в душу кожного учня морально – правові якості, збагачувати їх духовне життя, зміцнювати життєву позицію, підвищувати громадянську активність, загострювати почуття непримиреності до негативних явищ, виховувати несприйнятливність до наркотичних речовин.

Усі превентивні заходи поділяю на три типи: первинна, вторинна і третинна превенція (запобігання). Завданнями первинної превенції є соціально-педагогічний захист, що допомагає подолати міжособистісні конфлікти і розвиває здатність до позитивних, правомірних стосунків. Виникненню конфлікту сприяє ситуація, коли один із суб'єктів: не встановлює контакт (дивиться похмуро, не всміхається, не звертає увагу на партнера; позбавлений почуття гумору; говорить тільки про те, що йому вигідно і цікаво; не вислуховує інших, постійно їх перебиває; маніпулює; застосовує

нечесні прийоми; нападає; критикує, звинувачує; не визнає своїх помилок, ніколи не вибачається).

Основними завданнями вторинної превенції є якомога раніше виявлення негативних змін у поведінці дитини для попередження їх подальшого розвитку. Її підґрунтям є результати різнопланової діагностики. ( Додаток )

Третинна або цілеспрямована превенція - це сукупність заходів, спрямованих на попередження переходу відхилень у поведінці в більш важку стадію. Вона носить індивідуальний характер і містить заходи з виявлення й усунення конкретних недоліків родинного, шкільного і суспільного виховання, а також цілеспрямовану роботу з тими підлітками, які мають відхилення у поведінці.

Превентивне виховання має сприяти формуванню в учнів моральних почуттів, які регулювали б їхню поведінку: почуття законності обраної мети, правомірності шляхів і засобів їх реалізації, відповідальності.

Мета роботи- забезпечення постійної відповідальної поведінки, сформованості імунітету до негативних впливів соціального середовища.

**Завдання :**

- формування правової свідомості;
- формування почуттів, що регулюють поведінку:
- формування законності обраної мети та правомірності шляхів її реалізації;
- формування справедливості;
- формування активної протидії порушникам законів нашої країни;
- підвищення правової культури;
- попередження асоціальних проявів серед учнів, профілактика вживання наркотичних речовин;
- профілактика дитячої безоглядності;
- просвітницька робота щодо запобігання протиправній поведінці, шкідливим звичкам, захворюванням та хворобам.

**Реалізація мети та завдань превентивного виховання здійснюю за такими критеріями**

<b>На рівні фізичного здоров'я</b>	<b>На рівні психічного здоров'я (психологічного комфорту)</b>	<b>На рівні духовного здоров'я</b>	<b>На рівні соціального здоров'я (соціального добробуту)</b>
прагнення фізичної досконалості, ставлення до власного здоров'я ; фізична розви-	відповідність пізнавальної діяльності календарному віку, розвиненість довільних психічних проце-	узгодженість загальнолюдських та національних морально-духовних цінностей, наявність пози-	сформована громадянська відповідальність за наслідки нездорового способу життя, соціально

неність, загальна фізична працездатність; загартованість організму, дотримання раціонального режиму дня, виконання вимог особистої гігієни, правильне харчування.	сів, наявність саморегуляції, адекватна самооцінка, відсутність акцентуацій характеру та шкідливих звичок;	тивного ідеалу, працелюбність, почуття прекрасного в житті;	орієнтована комунікативність, доброзичливість у ставленні до людини, здатність до самоактуалізації, саморегуляції, самовиховання.
---	--	---	---

Активну в правовому відношенні людину необхідно формувати змалку, особливо в шкільному віці. Саме через школу проходить все підростаюче покоління. Тому перед школою стоїть завдання розширити правові знання учнів.

Вважаю, що однією із сторін всебічно розвиненої особистості є наявність у неї високої культури поведінки. Адже не можна вважати фізично здорову людину гармонійно розвиненою, коли вона, маючи широкі знання, добре працюючи або навчаючись, порушує закони, права.

Здатність людини розуміти правила співжиття і вимоги законів та відповідним чином поводитися не є вродженою, вона формується під впливом спеціальних виховних заходів, є наслідком спілкування з іншими людьми, участі в різних видах діяльності.

В школі я працюю 25 років. Багато дітей пішло в життя з моїх рук. В даний час я класовод 1,3 класів. В своїй роботі я керуюсь і класичними, і сучасними досягненнями педагогічної науки. Зокрема, значний вплив на мій стиль роботи з дітьми мають педагогічні погляди В. Сухомлинського, Я.А. Коменського, Я. Корчака, К. Ушинського, А.Макаренка, С. Русової.

Я вважаю, що першочерговим завданням класного керівника є захист дитини. *Моє гасло: «Людське в людині – то найбільша цінність і дар цей треба берегти».*

Саме з дитинства закладається основа не тільки відповідних знань, але й норм поведінки, звичок, потреб. У процесі формування людини велике значення має превентивне та правове виховання, через яке у дитини розвиваються риси громадян, духовність, фізична досконалість, естетична, трудова, економічна та правова культура.

*Стратегія моєї роботи* направлена на формування у дітей нового світогляду, що ґрунтується на дотриманні прав і свобод людини.

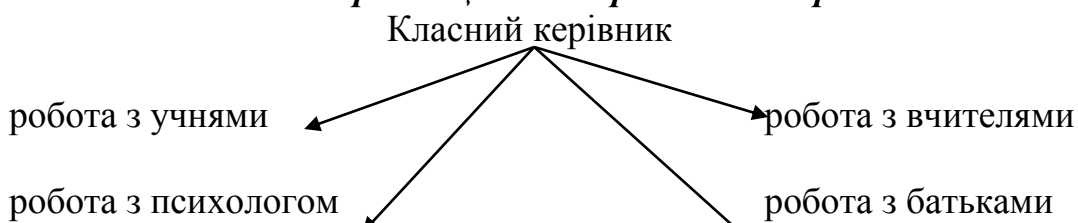
*Провідна ідея мого досвіду* – надати дитині знання які допоможуть їй регулювати свою поведінку, матимуть навички і звички правомірної по-

ведінки, нетерпимо ставитимуться до правопорушень і прагнутимуть боротися з цими негативними явищами.

У своїй роботі завжди прагну відшукати шляхи, методи й способи створення оптимальних умов для того, щоб дитина якнайкраще реалізувала свої можливості, з любов'ю і радістю прагнула пізнати світ, свою землю, свій рід, а потім реалізувала себе в цьому світі.

**Мета моєї роботи** – формування вмінь спілкування у ланцюжку „вчитель – клас – батьки” для забезпечення гармонійно розвиненої людини; досягнення розвитку правової свідомості учнів, норм поведінки коли контроль з мого боку та боку батьків за їх поведінкою зміниться на самоконтроль.

### **Координаційна направленість роботи:**



Всім відомо, що робота по вихованню музичної культури починається з розучування гам, прослуховування найпростіших мелодій, так само розвиток правової культури учнів розпочинаю з першого дня як тільки дитина переступила поріг школи, із засвоєння азбучних істин, тому що процес цей довготривалий та нелегкий. Для того щоб він був результативним в своїй роботі дотримуюсь таких принципів:

- зацікавленість школярів;
- безпосередня участь кожного учня у підготовці та проведенні заходів;
- різноманітність тематики;
- систематичність та системність.

Специфічним періодом формування правової культури є молодший шкільний вік. З одного боку цей вік сприятливий до засвоєння норм життєдіяльності у суспільстві, а з іншого молодші школярі ще нездатні сприйняти складні юридичні терміни, здійснювати аналіз та давати належну юридичну кваліфікацію тим чи іншим діям. Складність правової освіти у цей період визначається відсутністю у молодшій школі самостійної навчальної дисципліни правового спрямування. Під час планування виховних заходів враховую особливості дітей молодшого шкільного віку, керуюсь такими принципами правового виховання:

- зв'язку правового виховання з практичними життєвими ситуаціями;
- врахування наявного життєвого досвіду молодшого школяра;
- поєднання колективного та індивідуального підходу у вирішенні проблем учнів;
- єдності правового і морального виховання;
- діловий підхід у розкритті необхідності дотримання норм у суспільстві, недопущення моралізування;

- логічної послідовності правового виховання: від одержання знань про норми, до засвоєння їх на практиці, і надалі до формування усвідомленої установки щодо необхідності дотримання їх кожною людиною;

- пріоритету ігрових методів правового навчання та виховання з метою активізації інтересу до засвоєння норм проживання у суспільстві.

У правовиховній роботі з учнями звертаю увагу на два аспекти:

- на необхідність додержання ними правил поведінки в школі, в громадських місцях, вдома;

- перспективу на майбутнє, засвоєння тих норм та галузей права які захищатимуть їх права та закономірні інтереси.

На мою думку, на етапі формування правової культури в дітей потрібно формувати загальні уявлення про основні правові норми, які тісно переплітаються з моральними нормами та окремі норми конституційного, цивільного, сімейного, адміністративного та кримінального законодавств.

Наведу основні поняття, які засвоюємо з молодшими школярами на уроках та в позаурочний час:

*Держава Україна. Суверенітет і незалежність. Державна символіка: Державний Герб України, Державний Прапор України, Державний Гімн України. Влада в Україні: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів.*

*Закони як обов'язкові правила для всіх людей, які упорядковують життя, охороняють і захищають інтереси людей. Конституція України як Основний Закон нашої держави.*

*Декларація прав дитини.*

*Особисті права дитини (людини).*

*Конституційні обов'язки громадянина України.*

*Положення про загальноосвітній заклад, як документ, що визначає основні права та обов'язки школяра.*

*Закон “ Про попередження насильства в сім'ї” . Сімейні права неповнолітніх. Порядок захисту своїх сімейних прав.*

*Право власності. Захист Законом права власності.*

*Поняття злочину. Кримінальна відповідальність неповнолітніх.*

*Організації, які покликані опікуватись правами дитини.*

У початкової школи наявний потенціал для реалізації зазначеного змісту. У своїй роботі використовую можливості навчального процесу та позаурочної роботи.

Роботу в класі проводжу у напрямі «Школа здоров'я і радості». Виховний процес організую так, щоб виховати гідного члена колективу, поважаючого свій клас, свою школу, свою родину, рідну Батьківщину.

Добре відомо, що молодші школярі суворіше, ніж дорослі, дотримуються правил гри і дитячого кодексу поведінки (не бреші, не донось, не будь жадібним, не будь боягузом). Саме на ці риси дитячої справедливості намагаюся спиратися в своїй роботі. Принципи правосуддя цілком доступні дітям 7 – 10 років. У цьому віці діти дуже вразливі, емоційні. З огляду на це вихов-

ну роботу планую з використанням моральних установок, переваг чуттєвого сприймання дитиною життєвих стосунків. На прикладах конкретних ситуацій намагаюся дохідливо пояснити дітям поняття добра, зла, жорстокості, справедливості, заздрощів тощо. Одночасно в доступній формі пояснюю елементарні уявлення про важливі закони нашої країни, правила праці і поведінки в школі, вдома, на вулиці, про роль людей, які охороняють порядок у місті і селі.

У процесі викладання навчальних предметів особливо широкі можливості закладено в предметах:

- “Громадянська освіта ” (теми: “Великий дім – держава, лад у ньому – закон”, “Скарби України”, “Твоя країна - Україна, і ти – її громадянин” та інші),

- “Природознавство” (теми: “Збережемо природу”, “Збережемо повітря чистим”, “ Без води немає життя”, “Гірські породи потребують охорони”, “Охорона ґрунту”, “Охорона рослин”, “Охорона тварин”, “У природі все взаємопов’язано”).

- “Читання” ( розділ : ”Рідна домівка, рідна сім’я – тут виростає доля моя”)

- “Математики” - при вирішенні задач з правовим змістом – щодо вартості речей, енергоресурсів, людської праці тощо.

- “Основи здоров’я ” ( теми: “Стосунки між людьми”, “Поведінка учня”, ”Уміння контролювати емоції”, “Цінність і неповторність людського життя” та теми, у яких розкриваються шляхи само- і взаємодопомоги у небезпечних життєвих ситуаціях).

Правовиховна робота з молодшими школярами на уроках має свої особливості. Кожен навчальний предмет у системі початкової освіти містить цінний матеріал для вирішення різноманітних виховних завдань. Основне з них - виховати в молодших школярів дисциплінованість як важливу морально-правову якість, що стане фундаментом правомірної поведінки людини.

Важливе значення у правовому вихованні має настрої дитини. Ось чому уроки, на яких торкаємося цих питань, планую так, щоб вони були емоційно насиченими, викликали переживання, здивування, захоплення, смуток чи обурення. При цьому звертаюся до особистого досвіду школярів, пропоную їм згадати й розповісти про хороші вчинки їхніх товаришів, знайомих, дорослих. В класному куточку розмістили рубрику «Наші добрі справи», де вміщуємо замітки про хороші справи учнів класу.

Особлива роль у правовому вихованні належить читанню, українській мові, громадянській освіті. В усіх без винятку темах цих предметів є тексти, статті, які розкривають перед дітьми красу людини, різні сторони її діяльності та стосунки з іншими людьми, знайомлять учнів з їхніми правами та обов’язками. Деякі теми дають можливість з року в рік розширювати конкретний зміст правових уявлень та понять, адже окремі вузлові теми пронизують навчальний матеріал усіх початкових класів. Важливе місце посідає тема Вітчизни. На кожному з таких уроків ведуть цікаві розмови з учнями про нашу

країну, її минуле, сучасне, майбутнє. Намагаюся формувати в учнів уявлення про те, що Герб, Прапор, Гімн – символи нашої держави, що наш прапор синьо – жовтого кольору. У подальшому знання про символи нашої держави розширюються і поглиблюються в позаурочний час на виховних годинах. Аналізуючи вчинки героїв різноманітних оповідань, учні визначають для себе, які дії вважаються поганими і які – хорошими, за що можна поважати людину, а за що її слід засуджувати і карати. (Додаток)

Певні знання діти отримують на уроках математики. Мовою цифр і фактів ілюструю учням вартість їхнього навчання, ціну комплекту підручників для одного учня, класу. Обговорюючи фінансові проблеми учні усвідомлюють витрати держави на навчання кожного учня, роблять для себе висновки бережливого ставлення до шкільного майна, підручників.

У розділі «Громадянська освіта» для 4-го класу передбачено розгляд питань неповторності кожної людини, неприпустимості заподіяння будь – якої шкоди собі й іншим, культури поведінки, способів уникнення конфліктів з іншими людьми, правил життя в суспільстві, юридичної відповідальності за правопорушення.

Працювати над цими темами на уроках, виховних годинах мені допомагає книга С.Гавриша «Маленькі історії про великі істини (Права та свободи дитини)». За допомогою доступно написаних художніх творів-мандрівок діти вільно сприймають і набувають знань про істинність та значущість міжнародних документів – Конституції України, Декларації прав дитини та Конвенції про права дитини, законів, які захищають дітей своєї держави та інших країн світу. (Додаток)

Опановуючи теми «Про самого себе» зосереджую увагу на власному «Я», на необхідності дотримування правил гігієни, збереження власного здоров'я, як уникнути травмування. Все це має неабияке значення у подальшій виховній роботі та попередженні шкідливих звичок (куріння, вживання алкоголю, чи наркотиків), які призводять до правопорушень. (Додаток)

Надзвичайно широкі можливості щодо здійснення правового виховання молодших школярів є у позаурочній роботі. У позакласній роботі використовую самі різні форми і методи правового виховання, як колективні, так і індивідуальні.

Колективні форми і методи охоплюють велику кількість дітей, сприяють утворенню певного емоційного настрою, колективного переживання правової інформації. Класні години, бесіди, години спілкування, диспути, анкетування, тренінги – важливі компоненти роботи класного керівника. У своїй практиці я відвожу їм важливу роль. Проводжу їх за різними формами, що визначається поставленою виховною метою, віковими особливостями учнів. Це творча робота учнів, обмін думками, дискусії на тему, гра або КТС (колективна творча справа). За час роботи в школі мною були проведені такі заходи: година спілкування «Моя країна – Україна», усний журнал «Будь природі другом», година спілкування „Поговоримо про ввічливість”, година спілкування „Вихована людина – яка вона?”, ви-

ховні бесіди „Дружні стосунки між школярами. Які вони повинні бути?“, година ввічливості „Держані символи України“, виховна година „Наш закон – наша сила“, класна година «Добре тому жити, хто вміє дружити», тощо. ( Додаток )

Мене завжди хвилювало засвоєння учнями норм загальнолюдської моралі та особистісного спілкування, розвиток культури мислення, і я дібрала цілу низку ситуацій, які використовую на уроках читання, рідної мови, природознавства, у позакласній роботі. Проводжу заняття у формі бесіди, диспуту, усно чи письмово 5 -10 хвилин. Але проходять вони жваво, бо побудовані на фактичному матеріалі. (Додаток)

Розпочинаючи розмову (бесіду)пропоную подумати учням, ким кожен з них постає, коли залишається віч- на – віч зі своєю совістю. Можливо, дехто з присутніх безпосередньо причетний до зламаних дерев, до розбитих з рогатки вікон, а дехто був свідком і не спинив тих, хто цим займався. Одні обминули байдуже, інші побоялися зачіпати. Кожен винен по своєму. Потім даю кілька хвилин на «самоаналіз», а вже потім починаємо обговорювати. Така бесіда вчить осмислювати явища навколишнього життя, робити правильні висновки, примушує задуматись над власною поведінкою.

У правовиховній роботі певне місце належить індивідуальній роботі з учнями. Необхідність її зумовлюється тим, що серед школярів є й такі, хто на певному етапі виховання виявляє неправильне розуміння тих чи інших правових і моральних норм, інші припускаються відхилень від норм правомірної поведінки, а інколи й правопорушень. Тому виникає потреба своєчасного вивчення причин цих недоліків, та вибрати ефективні шляхи їх усунення. Це можуть бути , картки спостережень, анкети, діагностичні карти тощо.(Додаток)

Особливе місце серед зазначеного переліку методів і форм, на мою думку, займають ділові ігри. Гра спрямована у майбутнє, бо в ній моделюються життєві ситуації, розвиваються якості особистості, вміння та навички, які стануть необхідними дитині для виконання соціальних функцій. Найважливішими задачами гри є зацікавлення дітей правовою проблематикою, навчання спілкуванню з іншими людьми, вирішенню типових життєвих ситуацій, саморегуляції своєї поведінки. Перед виконанням завдання учні повторюють питання, пов'язані нормами суспільного життя; вирішують завдання, які моделюють можливі життєві ситуації. Незважаючи на деяку умовність, ця робота створює у них уявні моделі бажаної поведінки.

Виховні можливості ігрової діяльності приховані найперше в її організації. У колективній діяльності чинником виховання стають самі умови, характер стосунків. Спілкуючись, діти вчаться працювати в колективі, вивчають правила співробітництва. Під час правильно організованої гри розвиваються такі риси, як колективізм, відповідальність, чесність, толерантність, культура поведінки.



Учні з великим задоволенням грають у такі ігри: «Дозвольте познайомитись», «Містер і місіс», „Третій зайвий”, „Перстень”, водять хороводи на уроках фізичної культури, на перервах, у позаурочний час.

Моїм вихованцям дуже подобається підбирати приказки та прислів'я до різних життєвих ситуацій. Проводимо різні конкурси та вікторини: «Конкурс знавців народних приказок і прислів'їв», «Народ скаже, як зав'яже», практичні роботи «Малюю прислів'я» та „Підбери малюнок до прислів'я” тощо.

Діти дуже люблять казки. Вони з задоволенням їх слухають, читають, переказують своїм товаришам, аналізують вчинки героїв. Широко використовую казки у своїй роботі. Саме казка дає перше уявлення про добро і зло, правду і неправду, чесність і справедливість.

З перших днів дітини в школі ( ще в підготовчий період) діти зустрічаються з казковими героями. До цієї роботи залучаю моїх колишніх вихованців. З ними розучуємо ролі і на уроки, позакласні заходи до першокласників приходять різні казкові герої. Це Котигорошко, пан Коцький, Попелюшка, Котик та Півник та багато інших. На уроках і в позаурочний час ми читаємо й обговорюємо казки, влаштовуємо конкурси малюнків до прочитаних казок, проводимо ігри «Як би я був ... (героєм казки)», відгадуємо загадки, казкових героїв. В 3 – 4 класах проводимо літературні вікторини «Мандрівка в чарівну казку?» «Сторінками улюблених казок», ігри-тренінги « На кого б я хотів бути схожим з казкових героїв і чому?» „Чарівної казки дивосвіт” тощо.

Особливо дітям подобається інсценізувати казки. Вони старанно вчать ролі, з великим захопленням готують костюми і декорації, залучаючи до цієї роботи своїх батьків та рідних.

Цікавою формою роботи є тренінгові заняття. В своїй роботі намагаюся робити перші кроки впровадження цього виду занять.( Додаток ) Матеріали будує таким чином, що вивчені теоретичні положення та схеми відразу ж закріплюються через практичні вправи. Навчання досвідом означає, що всередині групи кожен має змогу поділитися своїми знаннями та проблемами з іншими, а також попрацювати разом для пошуку рішення. Це означає, що формування в групі атмосфери довіри є надзвичайно важливим для досягнення успіху і має велике виховне значення.

Тематику правових ігор (тренінгів) для молодших школярів обмежую найбільш типовими життєвими ситуаціями, які мають між собою логічний взаємозв'язок і не ототожнюватись із дресируванням.

Підготовка правового тренінгу має включати відбір:

- типових життєвих ситуацій з правовим змістом;
- мети гри;
- завдання гри у цілому і її окремих складових;
- очікуваних результатів;
- способів контролю результативності гри.

Наведу фрагмент ділової гри: “Я та мої права” на тематичному святі “Тиждень прав дитини”.

Метою гри є формування у школярів правової самосвідомості.

Задачами гри є:

- отримання уявлень про права дитини, осмислення проблем виконання прав дитини,
- формування навичок про шляхи захисту свої прав.

На початку учні діляться на кілька груп. Кожна група отримує окрему анкету, наприклад:

Анкета 1: “Я маю такі права.....”.

Анкета 2: “Я не маю, але хотів би мати такі права.....”.

Анкета 3: “Якби я був дорослим, то надав би дітям такі права.....”.

Анкета 4: “Якщо хтось буде порушувати мої права, то я .....”.

У кожній анкеті пропонується виділити 5 позицій і розташувати їх за рівнем значимості.

Далі кожна група зачитує та обґрунтовує свої відповіді. Присутнім пропонується обговорити висловлені думки.

Після цього розповідаю учням про права дитини. Наводжу фрагменти Конвенції ООН Про права дитини, Конституції України, Закону “Про запобігання насилля в сім’ї”. Розповідь ілюструю наочністю – серією малюнків.

Дуже цікавою формою роботи є малювання на задану тему. Вивчення дитячих малюнків – то поле для досліджень, за допомогою яких можна, якщо не відкрити якусь нову педагогічну істину, то хоча б підтвердити відомі вже педагогічні теорети, новий доказ який у жодному випадку не зайвий. Тема дитячих малюнків може бути різноманітною, залежно від мети педагогічного спостереження. Так, тема „Моя сім’я – моя фортеця”, ( Додаток ) дає змогу дізнатися про ціннісну орієнтацію сім’ї і всього соціального середовища, що впливає на виховання дитини.

З точки зору педагогічної психології важливо не настільки малюнки вдалі в художньому виконанні, а наскільки вони виражають душевне життя своєрідною мовою малюнка.

Особливого значення надаю пізнавальній діяльності. Учні охоче готують тематичний матеріал «Цікавинки з відусіль», «Світ навколо нас».

Школа і сім’я - одне ціле, коли стосується навчання та виховання дитини. Якщо сім’я зацікавлена у вихованні особистості дитини, то сили школи потроюються. Така співпраця має гарні наслідки. Батьки охоче допомагають у справах класу, у вирішенні педагогічних проблем. Родина - це перше соціальне та духовне середовище, яке дає дітям уявлення про зовнішню і внутрішню культуру людини, виховання любові до своєї Батьківщини, шанобливе ставлення до батька, матері, до старших, милосердя у ставленні до калік, сиріт, немічних, формує уявлення про загальнолюдські моральні цінності, привчає до праці, поваги до людей праці.

Дуже вдалою формою роботи з батьками стали „Батьківські десанти” – виступи батьків на класних виховних годинах, конкурсах, святах, коли батьки стають не просто глядачами, а учасниками дійства. Учні почуваються щасливими, коли бачать своїх батьків в ролі вчителя, чують їхні цікаві розповіді.

З яким задоволенням вони готують та проводять родинні свята, як світяться їхні очі під час виступу чи конкурсу, адже вони з батьками роблять одну спільну справу. Підготовка до таких свят потребує багато сил і часу, але намагаюся їх проводити частіше. Тематика свят різноманітна: Сім'я - це сім «я», „Нащо клад, коли в сім'ї лад”, «Мамо рідненька».

( Додаток )

Відтак, сім'я і школа – природні союзники, дві сили виховання. Щоб їхня взаємодія була ефективною, необхідно використання технології педагогізації, всеобучу батьків як цілеспрямованого і систематичного процесу, всі спрямування якого мають максимально враховувати потреби і проблеми кожної родини.

Складовими технології є об'єктивні умови, стратегія і тактика, що дає змогу широко використовувати індивідуальні форми роботи з батьками, визначити подальшу стратегію (вибір напрямку) і тактику (сукупність засобів і методів досягнення мети). Індивідуальні консультації для батьків проводжу з метою вирішення проблемної ситуації у сімейному вихованні.

Тематика індивідуальних консультацій для батьків:

- Батьки – головні вихователі.
- Виховання без покарання.
- Як формується особистість учня.
- Як сімейне середовище впливає на дитину.
- Як допомогти першокласникові добре вчитися.
- Дитячі запитання і як на них відповісти.

Окрім індивідуальних форм, використовую також групові та колективні форми роботи з батьками. До групових форм належать засідання батьківського комітету. Основними колективними формами роботи є класні батьківські збори, бесіди, лекції, конференції, сімейні свята.

Тематика колективних форм роботи з батьками:

- диспут «Посієш звичку – пожнеш характер»;
- батьківські збори «Погані звички, як їх уникнути»;
- педагогічний ринг «Батьки та діти - проблеми спілкування»;
- бесіда «Права та обов'язки батьків та дітей»;
- лекція «Вплив тютюнопаління, алкоголю, наркотиків на фізичне і соціальне здоров'я дитини».

Важливим моментом у виконанні поставлених завдань стало усвідомлення батьками значущості власних виховних функцій, їх місця і ролі в

системі загальновиховного процесу, розуміння ними особистої відповідальності за формування морально-правових взаємин з дітьми.

**Результатом превентивного виховання є поведінка учнів, що визначається основними показниками вихованості:**

1. **Поведінка в сім'ї:** мої учні виявляють інтерес до сімейних справ, проблем у родині, переживають разом з іншим членами родини радощі й негаразди.
2. **Поведінка в школі:** уважні на уроках, старанні у виконанні моїх завдань, виявляють почуття відповідальності за доручені справи, бережливо ставляться до шкільного майна, дотримуються правил для учнів і режиму закладу.
3. **Ставлення до старших:** ввічливі у спілкуванні, надають посильну допомогу тим, хто її потребує.
4. **Ставлення до ровесників:** беруть активну участь у спільній діяльності, прагнуть поділитися своїми успіхами та невдачами з товаришами, не підводити клас, групу, бажають безкорисливо допомагати друзям.
5. **Поведінка на вулиці та в громадських місцях:** дотримуються правил вуличного руху, чистоти в громадських місцях, у транспорті, на вулиці, бережуть природу.
6. **Ставлення до самого себе:** охайні і бережливі, дотримуються правил особистої гігієни, режиму дня, адекватно оцінюють свою поведінку та окремі вчинки, правдиві та принципові.

Процес превентивного та правового виховання молодших школярів не „вміщується” у рамки окремих педагогічних заходів, навіть цікавих і дуже потрібних. Ми маємо справу з розвитком культурної особистості в цілісному педагогічному процесі. Правове та превентивне виховання має втілюватися у структуру кожного з описаних вище напрямків. Найважливіше у цій роботі виявити пріоритети у використанні вдалих форм і методів в педагогічному процесі виховних зусиль сім'ї та школи щодо підвищення правового та превентивного виховання дітей.

Таким чином, теоретичною основою формування правових якостей дитини: національні та загальнолюдські цінності, безмежна відданість Батьківщині повинні стати головною властивістю українця, яким повинні підпорядковуватись усі інші властивості, як психічні, так і фізичні. Я сподіваюся, що мої учні, які розійдуться після закінчення школи у своїх поглядах, будуть одностайні в розумінні мети життя, у ставленні до свого обов'язку, в досягненні морального вдосконалення.

